

Ἡ ΔΙΑΠΛΑΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΦΗΒΟΥΣ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΑΔΑΣ

Συνιστάμενον ἐπὶ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ὡς τὸ κατ' ἔξοχὸν παιδικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα, ἀληθεὶς παρασχὼν εἰς τὴν χάραν ἡμῶν ἀπηρσιᾶς καὶ ἐπὶ τοῦ Οἰκουμένου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἀνάγνωσμα ἀρίστον καὶ χρησιμώτατον εἰς τοὺς παῖδας.

ΣΤΗΝΔΡΟΜΗ ΠΡΟΠΑΗΡΩΤΕΑ

ἘΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ἐτησίᾳ δραχμ. 75. Ἐξάμηνος δρ. 40. Τρίμηνος δρ. 22.
ἘΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Αἰγύπτου γράσιμα διατιμ. 50.—
Ἀμερικῆς δολλάρια 4.— Ἀγγλίας καὶ ὧλων ἐν γένει τῶν ἄλλων Κρατῶν σελίνια 10.
Ἐξάμηνοι καὶ Τρίμηνοι ἀναλόγως.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΙΑΡΥΘΗ ΤΩ. 1879

ΙΑΡΥΤΗΣ ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΤΟΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΠΛΑΣΕΩΣ

Ἀρχίζει τὴν 1ην Δεκεμβρίου, ἀλλ' αἱ συνδρομαὶ ἀρχίζουν τὴν 1ην οἰουθήποτε μηνός.

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ὁδὸς Ἐφραίμου ἀριθ. 88, παρὰ τὸ Βαγβάσιον

Περίοδος Β'.—Τόμος 32ος

Ἐν Ἀθήναις, 29 Αὐγούστου 1928

Ἔτος 47ον—Ἀριθ. 39

ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ (1895-1925)

ΤΗΝ 24 Αὐγούστου ἡ. ἔ. συμπληρώθηκε Τριακονταετία ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνισιν τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου στὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο, μὲ τὴν τρίπρακτὴ ἀθηναϊκὴ κωμωδίαν ὁ «Ψυχοπατέρας» ποὺ πρωτοπαίχτηκε στὸ Ἀθηναῖο ἀπὸ τὸν μεγάλον ἡθοποιὸν Δεκατσῶ (11/24 Αὐγούστου 1895) ἡ Ἑταιρεία τῶν Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ ἐορτάσῃ τὸ ἱστορικὸν γεγονός μετὰ μιᾶς ἀναμνηστικῆς παραστάσεως τοῦ ἴδιου αὐτοῦ ἔργου, ποὺ θὰ δοθῇ στὸ Θέατρο Κυβέλης τὴν ἐρχομένη Δευτέρα, 31 Αὐγούστου, μετὰ εἰσήγησιν τοῦ κ. Ν. Ι. Λάσκαρη, καὶ μετὰ τὴν ἐκδοσὴν ἐνός Ἀναμνηστικοῦ Τεύχους εἰκονογραφημένου, ὅπου συνεοργάσθησαν οἱ κορυφαῖοι τῶν ἑλλήνων Λογιστῶν. Συμμετέχουσα καὶ ἡ «Διάπλασις» στὴν ἐορτή, ποὺ εἶναι καὶ λίγο δική της, γιὰ τὸν Ξενοπούλου, ἐπὶ κεφαλῇς τῶν συνεοργατῶν της, τὴν ἐπιμελεῖται ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀκριβῶς τριακονταετία, (ἐννεα ἀρχισυντάκτης της τὸ 1895,) δημοσιεύει σήμερον τὴν εἰκόνα τοῦ μετὰ τρία ἔτη, ποὺ τὰ γράψαν γιὰ τὸ Τεύχος παλιὰ Διαπλαστίστρια, οἱ κ. κ. Μαρ. Σ. γούρος, Τέλλος Ἀγρας καὶ Μιχ. Στασινοπούλου, καὶ τοῦ εὐχεται μετὰ μιᾶς φράσεως ἀπὸ γράμμα τοῦ Παλαμά: «νὰ γιορτάσῃ ἀκόμα ἐνδοξότερη καὶ Πεντηκονταετηρίδα».

ἈΝ ὑποθέσουμε πὼς ἕνας φοβερὸς σεισμὸς, δυνατότερος ἀπὸ ὅσους ἐγέναν ὧς τὰ σήμερα, καταστρέψει καὶ βυθίσει στὴ θάλασσαν τὸ πῶς χαριτωμένο νησί τοῦ Ἰονίου, οἱ Ζακυνθῖνοι δὲν φοβοῦνται νὰ καθοῦν σὺν τοὺς κατοίκους τῆς Ἀτλαντίδας, γιὰ τὴν θὰ ζήσουν ἀποδομένοι πιστὰ στὸ ἔργο τοῦ Ξενοπούλου. Ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς ἐ-γνώρισε τοὺς συμπολίτας του, τοὺς ἀγάπησεν ὅσο κα-νένας ἄλλος καὶ τοὺς ἐζωγράφησε μετὰ ἀναδημιουργικῇ

δύναμει στὶς ζωντανὲς σελίδες τῶν ἡθο-γραφικῶν διηγημάτων του. Καί, γιὰ νὰ μεταχειριστῶ μὴ σύγκριση ἀπὸ τὸ

ἴδιο τὸ ἔργο του, ὁ Ξενοπούλου στὴν περιγραφὴν τοῦ δείχνει τὸ ἱερὸ πάθος ποὺ εἶχε καὶ ἡ ἐπιδέξια ἐκείνη κεντήστρια τοῦ διηγήματός του («Τὸ Ζακυνθινὸ Μαντήλι»), ὅταν ἐκέντησε στὸ περίφημον αὐτὸ χειροτέχνησμά τὴν θαυμαστὴν τοποθεσίαν τῆς ἀγαπημένης πατρίδας.

Τὸ ὄφος τοῦ Ξενοπούλου εἶναι πάντα βαθιὰ ἐναρμονισμένο μετὰ τὴν ὑπόθεσιν, μετὰ τὴ φύσιν τῶν ἡρώων του, καὶ ἔχει ἀληθινὴ συνθετικὴ δύναμιν καὶ, κάποτε, μιᾶς ὑποβλητικῆς χάρι. Ἡ χημικὴ αὐτὴ ἔνωση εἶναι τὸ μυστικὸν τῶν πνευμάτων ἐκείνων ποὺ ξέρουσαν νὰ τέρψουν καὶ τοὺς λίγους καὶ τοὺς πολλοὺς ἀναγνώστες.

Τὸ ἔργο τοῦ Ξενοπούλου, ποὺ ἐσπούδασε μαθηματικά, ἔχει ἱσορροπίαν καὶ λογικὴν, χαρίσματα σπάνια γιὰ τὸ σημερινὸν καιρὸν, ἀπαραίτητα ὅμως γιὰ τὸν καλλιτέχνην ποὺ δὲν ποθεῖ νὰ πᾶει πλὴν πέρα ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου μπορεῖ νὰ φτάσῃ, ἀλλὰ θέλει νὰ ὀρίξῃ κάθε του κίνησιν καὶ νὰ μὴ γκρεμοσακίζεται ἀπὸ τὴν κορυφὴν μιᾶς ἀπρόδλεφτης ἐπιτυχίας στὸ βυθὸ μιᾶς ἄδοξης προσπάθειας.

Μοῦ φαίνεται πὼς ἡ μεγαλύτερη καλλιτεχνικὴ δύναμιν τοῦ Ξενοπούλου εἶναι ἡ δεξιότης του νὰ ζυγίζει σωστὰ τὰ φαινόμενα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, καὶ γιὰ τοῦτο οἱ ἡρώες του εἶναι τόσο σιμὰ στὴν ἀλήθειαν.

Στὸ σύγχρονον διήγημα παρατηροῦμε πὼς ὁ μῦθος ὑποχωρεῖ καὶ ἐπικρατεῖ μιὰ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Γεννήθηκα στὸ Φανάρι τῆς Πόλεως τὸ 1867 ἀπὸ Ζακυνθινὸν πατέρα, τὸν Διονύσιον Ξενοπούλου, καὶ μητέρα φαναριώτισσαν, τὴν Εὐδοκίαν Θωμά. Μικρὸς πέρασε στὴ Ζάκυνθον, ὅπου τέλειωσε καὶ τὸ Γυμνάσιον. Σπούδασε Φυσικομαθηματικά καὶ Φιλολογία στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Διηγηματογράφος, θεατρικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς, καλλιέργησε ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη τοῦ πεζοῦ λόγου. Τὰ «Ἀπαντὰ» του ὁλοκλήρωσαν 50-60 τόμους. Εἶναι τιμημένος μετὰ τὸν Ἀργυρὸν Σταυρὸν καὶ τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων.

έσωτερική ανασκόπηση, πού καταντά, στα χέρια των μετρίων, μια πολύ-λογη άσυναρτησία. 'Ο Ξενόπουλος δεν ανήκει σ' αυτή τη σχολή. Άπεναντίας, ένει τις άρετες του κλασσικού καλλιτέχνη, δηλαδή αρχιτεκτονικήν άρμονία και άμαλό ξετύλιγμα στην ύπόθεση, καλὰ συγκρατημένη πλοκή και φυσικήν άνεση στην αφήγησή του. Τέτοια χαρίσματα δεν τάχει άλλος στο νεοελληνικό διήγημα.

Χωρίς να καθυστερεί στη βαθύτερην άνάλυση των ψυχικών έκδηλώσεων πού κυβερνούν πάντα κάθε πράξη της ζωής, προσέχει πολύ στη ρυθμική διαμόρφωση του έργου, στην άναλογία των γραμμών σύμφωνα με τις παλαιότερες δοξασίες. Άπό το έργο του όμως δεν λείπουν ούτε οι άνησυχίες μπροστά στο αίνιγμα του βίου, ούτε οι ήρωικές στιγμές πού μπορεί να σηματοεύουν και μίαν άσήμαντη καθημερινήν ύπαρξη.

Για τοϋτο τὰ πρόσωπα των διηγημάτων του δεν είναι ποτέ άκαθόριστα και σδυσμένα, αλλά είναι καλοσχεδιασμένα, έντονα, ψυχολογημένα, με συνείδηση του σκοπού των, της προσπάθειάς των στη μάταιη πάλη του κόσμου.

'Ο Ξενόπουλος είναι ήρεμος και μετρημένος, δεν μοιάζει με τους όρμητικούς εκείνους συγγραφείς πού έχουν τη χαλάστρα λογική του σεισμού, άν και ή πατρίδα του είναι το πλιό σεισμόπαθο μέρος της Ελλάδας.

Δεν είναι πάντα άνάγκη να πεθάνει ένας συγγραφέας για να βρει τη θέση του σε μια Δογοτεχνία. 'Ο Ξενόπουλος, τώρα πού γιορτάζει την τριακονταετηρίδα του είναι τοποθετημένος σε ζηλευτή θέση. Μπορεί να πει κανείς ακόμη χωρίς υπερβολή πως μ' αυτόν αρχίζει το Νεοελληνικό Θέατρο.

Βέβαια το πολύτομο και πολυποικίλο λογοτεχνικό έργο του δεν είναι έλο μονοκόμματο, ισοδύναμο. "Όσο κι' άν φαίνεται στρωτό, είναι άνώμαλο στη βαθύτερη ποιητική του ούσία. Και νομίζω πως σωστά θα μπορούσα να το χαρακτηρίσω με τη φράση του Φλωμπέρ: «είναι σαν ένα ψηφιδωτό άραβούργημα κι' έχει κομμάτια από φίλνιτσι, από χρυσάφι, από σίδερο, από χρωματισμένο καρτόνι, από διαμάντι και από τενεκέ».

'Ο χρόνος πού ξεδιαλέγει, θα βρει άληθινά πολύτιμα κομμάτια στο έργο του Ξενόπουλου για να τὰ διαφυλάξει (*)

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΔΕΝ ξεύρω ποιος άλλος από τους συνεργάτες του λευκόματος θα βρεθίη να τονίσει μίαν άποψη θεμελιώ-

(*) Τοϋ άρθρου τούτου μόνο περιλήψη δημοσιεύθηκε στο "Αναμνηστικό Τεύχος". Εδώ το δημοσιεύσαμε διότι ήθελο, σε μια ώρα άληθινή και άρετα κριτική του "Έργου του Ξενόπουλου". — Σ. Γ. Δ.

δους και παραδειγματικής σημασίας, πού έκτός των προσωπικών της χαρακτηριστικών, παρουσιάζει γενικά ή θεατρική τριακονταετία του Γρηγόριου Ξενοπούλου, και πού για μās τους σημερινούς νέους έμφανίζει, νομίζω, μια μοναδική σοβαρότητα: την άποψη της σταθερής του φιλοπονίας πού έμπνέει ή άρραγή πίστις προς την τέχνη και προς το έργο του.

Τὰ όνόματα των συναδέλφων του έχουν σήμερα άρραιώσει τρομερά γύρω από το δικό του: τόσο ποροδικό ήταν το καλλιτεχνικό πάθος πού τους ένεψύχωσε! "Αν άφαιρέσουμε μάλιστα και στα άνήκουν στον καθαρό διλετταντισμό, πόσοι άπομένουν δόγχορά του;

'Αλλ' ο Ξενόπουλος έστάθηκε για πάντα, από τους πλείστους αυτούς, πλη-

'Ο Ξενόπουλος 15 ετών Διαπλάστουλο (Φωτογραφία του 1882)

σιέστερα προς την Τέχνη· δεν έπρόδωκε το ιδανικό του, για να γίνει κι' αυτός εύκολα πλούσιος, δημοσιογράφος, έμπορος, βιομήχανος της θεατρικής παραγωγής του.

Και πόση εργασία για την πραγματοποίηση του πλατωνικού αυτού ιδανικού! "Όποιος κατατοπίσθηκε ποτέ προς τὰ έδη της φιλολογικής δημιουργίας, θα ξέρει πως ή θεατρική εργασία δεν είναι ή άπρακτη καλλιτεχνική ραθυμία πού εξατμίζεται φευγαλέα επάνω από τὰ χάσματα των στίχων και των στροφών, άλλ' ότι είναι μια δημιουργία ισοδύναμη προς τη δημιουργία ζωής, — με όλα τὰ νεύρα παρόντα, με έλο το πνεύμα, με έλη την ένέργεια, με έλη την προοπτική του τόπου και του χρόνου, με έλη την παρουσία των νόμων

της σκηνικής αρχιτεκτονικής, — προς τη δημιουργία ζωής πραγματικής και ανθρώπινης, και όχι άσχηματοποιητων όνείρων.

Γνωρίζοντας ήδη την εποχή μας και τον έαυτό μας, την άμφίβολη άντοχή των νεύρων μας και την όλιγοψυχία των ιδανικών μας άπέναντι του πλέμμου των συνθηκών της ζωής, αισθάνομαι, — έκτός από τ' άλλα, για τὰ όποια έμίλησαν οι άλλοι, και για τὰ όποια δεν μου περισσεύει πια τόπος, — να πέρνει όλοένα αυτός ο όγκος της εργασίας και αυτή ή πίστις του δημιουργού της, να πέρνει όλοένα έμπρός στα μάτια μου τις διαστάσεις επιδλητικού μνημείου.

'Αλλ' έμάς τους νέους συνδέει ακόμη με τον Γρηγόριον Ξενόπουλον μια σχέση ιδιαίτερα και περισσότερο τυφερή: μέσα από τις σελίδες της «Διαπλάσεως», από το χέρι του έπήραμε τὰ πρώτα μαθήματα, τη γνώση εκείνη των στοιχειωδών ιδιοτήτων του άγαθού και του ώραίου· υπήρξε ο πρώτος, ο καλοκάγαθος και ύπομονητικός και συγκαταβατικός διδάσκαλός μας, όχι μόνο για την αισθητική μας πρώτη συγκρότηση, αλλά και για το ήθικό μας σταθερό φρόνημα. Και στο σημείον αυτό, — χωρίς καμιά πλέον κριτική άπόσταση — αισθανόμαστε την ζωηρήν επιθυμία να σφίξωμε σήμερα με συγκινημένην εύγνωμοσύνη το χέρι του σεβάστού μας φίλου.

ΤΕΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Η Θεατρική Τριακονταετία του κ. Ξενόπουλου πρέπει να θεωρείται μια τεράστια καλλιτεχνική νίκη. Γιατί στο διάστημα αυτό, (πού ένας δάκκερος λαός χειροκροτούσε επίμονα και φανατικά τὰ έργα του κι' άγαπούσε μέχρι λατρείας τις ήρωίδες του), ο κ. Ξενόπουλος δίν έκαλλιέργησε άπλως το θέατρο καθώς έκαλλιέργησε το μυθιστόρημα και το διήγημα, με τη μεγαλοψυχή εκείνη πού τον επιβάλλει σε μās τους νέους ως την κυριότερη ένσάρκωση της παράδοσης του νεοελληνικού πεζού λόγου και του νεοελληνικού θεάτρου, κι' ακόμα ως ένα σημαντικώτατο γλωσσικό διήγημα. — αλλά και διεξήγαγε έναν τεράστιον άγώνα με το κοινό. Δεν ανήκει στην κατηγορία των καλλιτεχνών πού άποσύρονται στον έαυτό τους για να εργασθούν, άδιαφορώντας για την κατάσταση ή την τυχόν παραγνώριση του κοινού. Στάθηκε άγωνιστής, έπεδίωξε συστηματικά κι' ακατάβλητα, αλλά και με πρωτοφανή επιτηδειότητα, να διαμορφώσει, να διαπλάσει, να άνυψώσει το κοινό. Τριάντα χρόνια βάσταξε αυτός ο άγώνας. Και σήμερα έρχεται το ίδιο αυτό κοινό, το νικημένο πια και ξύπνιο,

να χειροκροτήσει επίσημα κι' όριστικά την ίδια του την ήττα! Γιατί κι' ή ήττα είναι κάποια άπροσδιόριστη ίκανοποίηση για το κοινό, όταν νικητής του είναι μια άνώτερη τέχνη, ή τέχνη του κ. Ξενόπουλου.

ΜΙΧ. Α. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Η ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ ΜΟΥ

Άγαπητοί μου,

ΤΑ τριάντα χρόνια δεν είναι από τους καθιερωμένους να πούμε σταθμούς. Συνηθέστερα σταματούν λίγο και γιορτάζουν στα είκοσιπέντε, στα πενήντα, στα έβδομηνταπέντε, στα έκαστο. Γιατί λοιπόν εγώ γιορτάζω σήμερα στα τριάντα;

Όχι βέβαια από ιδιοτροπία· άλλ' από μια σύμπτωση, πού χωρίς αυτή μάλιστα δεν θα γινόταν ίσως και γιορτή: Υπάρχει κάποιο Ταμείο Συντάξεων, έπιχορηγούμενο από την Κυβέρνηση, για τους παλαίμαχους· θεατρικούς συγγραφείς κι' ήθοποιούς. Κατά τον κανονισμό αυτού του Ταμείου, συντάξιμος γίνεται ένας συγγραφέας εϋθους άμα περάσουν τριάντα χρόνια από την πρώτη του έμφάνιση στο Θέατρο. Φέτο, στις 24 Αυγούστου, συμπληρώνονταν και για μένα τάναιτούμενα αυτά τριάντα χρόνια θεατρικής εργασίας. Τόγραφα λοιπόν στην 'Εταιρεία των Θεατρικών Συγγραφέων, για να κανονίση τη σύνταξή μου. 'Η 'Εταιρεία όμως, πού το θέωρησε καλή εύκαιρία για να τιμήση έναν από τους ιδρυτές της κι' έναν από τους "Ελληνες συγγραφείς πού εργάστηκαν για το Θέατρό μας συστηματικά και σημερινικά, — έτσι τουλάχιστο κρίνει αυτή, — άποφάσισε να γιορτάση: νανάλαβη δηλαδή υπό την προστασία της, για το έπισημότερο, την άναμνηστική παράσταση του πρώτου πρώτου μου έργου, — το μόνο πού θάκανα κι' εγώ άν μάφιναν μονάχο, — και να έκδώση ή ίδια ένα τεύχος άναμνηστικό. Να λοιπόν πως γίνεται μια γιορτή πού μπορούσε και να μη γινόταν, και να πως γίνεται στα τριάντα χρόνια, κι' όχι στα είκοσιπέντε κατά τη συνήθεια ή στα πενήντα. Παίρνω τη σύνταξή μου, περνά στους παλαίμαχους ή τους άπόμαχους. Ένας σταθμός για ξεκούρασμα και γι' ανασκόπηση των περασμένων. Βέβαια, δεν θα πάψω να εργάζομαι ακόμα για το Θέατρο όσο ζω κι' είμαι καλά, όσο οι δυνατόι μου μου επιτρέπουν. Άλλά μπορώ και να λέω: εργάσθηκα, τελείωσα, ως έρθουν τώρα κι' άλλοι...

Την άπόφαση της 'Εταιρείας για μια έπισημότερη κάπως γιορτή την άκουσα με συγκίνηση, μ' εύγνωμοσύνη, αλλά

— τόμολογώ, — και με κάποια δυσπιστία, άμφίβολια, φόβο... Θυμούνται δσα είδα κι' έπαθα στη μακριά αυτή θεατρική μου ζωή κι' έλεγα: Πως θα γίνη τώρα; Τον κόσμο βέβαια δεν τον φοβόμουν. Πάντα ο κόσμος, στους ίγώνες αυτούς, ήταν με το μέρος μου. Κι' ήξερα πως και στην περίπτωση τούτη θα μου δειχνε τη συμπάθεια, την έκτίμηση, την άγάπη του. Οι λόγιοι όμως οι κριτικοί, οι συνάδελφοι, αυτοί πού πάντα σχεδόν ήταν εναντίον μου και, οι περισσότεροι δεν άφιναν εύκαιρία χωρίς να με πικράνουν; Πως θα λάβαιναν μέρος στη γιορτή; Και τί γιορτή θα γινόταν χωρίς αυτούς;

"Ε, λοιπόν όχι, είχα άδικο! "Όλοι έλαβαν μέρος. Κι' όλοι έγραψαν τόσο έπαινετικά, τόσο τιμητικά για την εργασία μου, πού σάς βεβαιώ ντρέπομαι να τὰ διαβάσω. Άνθρωποι πού ένόμιζα πως δεν μάγαπούσαν και δεν μ' έκτιμούσαν καθόλου, μου δειξαν τη μεγαλύτερη άγάπη κι' έκτίμηση. Άνθρωποι πού με πολέμησαν, πού μ' έδρισαν τόσες φορές, πού μου άρνήθηκαν κάθε αξία, βρήκαν να πουν τα καλύτερα λόγια. Θα ήθετε μεθαύριο στο Άναμνηστικό τεύχος· θα ήθετε κάτω άπ' αυτά τὰ ώραία άρθρα και μερικά όνόματα, πού πολλές φορές θα τὰ είδατε κάτω από άλλα άρθρα, σ' έφημερίδες ή σε περιοδικά, πού με κατηγορούσαν. Και θα πόρηστε: πως άλλαξαν γνώμη αυτοί; πως από έχθροι έγιναν φίλοι; πως τώρα λένε αυτά, ενώ άλλοτε έλεγαν άλλα;

Όχι, παιδιά μου, οι άνθρωποι αυτοί δεν άλλαξαν γνώμη. Την ίδια είχαν πάντα. Μόνο πού αυτή τη φορά την είπαν με ειλικρίνεια. Ίσως μάλιστα, από εύγένεια, την είπαν και με κάποια υπερβολή. 'Η περίπτωση το καλούσε. Και σε μια τέτοια περίπτωση, οι εύγενικοί, οι πολιτισμένοι άνθρωποι άφίνουν κατά μέρος τὰ μίστη τους, τις έχθρες τους, τις άντιζηλίες τους, τὰ προσωπικά τους, και λένε άληθινά εκείνο πού φρονούν. Να τί δεν είχα λάβει ύπ' όψει όταν φοβόμουν για τη γιορτή μου. Φοβόμουν — άδικα, — πως οι άνθρωποι αυτοί δεν ήσαν τόσο πολιτισμένοι. Άλλά έδειξαν ότι είναι με το παραπάνω. Κι' έτσι έπρεπε! Γιατί, πρεσβύτεροι ή νεότεροι, είναι οι πιδ γνωστοί μας λογοτέχνες, κριτικοί ή φιλόλογοι, οι κορυφές του πνεύματος, ή άφρόκρεμα της 'Ελληνικής διάνοησης. Κι' άλλιμονο αν τέτοιοι άνθρωποι δεν είχαν μέσα τους την εύγένεια αυτή πού τους έκαμε να λάβουν μέρος, με τόση προθυμία και με τόση ειλικρίνεια, στη γιορτή ενός συναδέλφου! Τι θα περιμέναμε τότε άπ' τους άλλους, τους κοινούς;

Γι' αυτό μου είναι ιδιαίτερα πολύτιμο το Άναμνηστικό αυτό Δεύκωμα,

δπου άπάνω από σαράντα διανοούμενοι "Ελληνες, οι κορυφαίοι, μιλούν όπως μιλούν για την τριαντάχρονη θεατρική μου εργασία. Το ίδιο κι' εκείνοι πού ως τώρα μίλησαν γι' αυτή με σεβασμό. Το ίδιο κι' εκείνοι πού δεν τη σεβάστηκαν ποτέ. Είμαι ίκανοποιημένος. Και με περισσότερη πεποίθηση μπορώ να λέω πως κάτι έκαυα κι' εγώ, άφου αυτό το λίγο, το μικρό πού έκαυα, το άναγνωρίζουν οι μεγαλύτεροι, οι άρμοδιότεροι, οι ειδικοί. Για τους άλλους, πού άδιαφορούσα πάντα, έχω το δικαίωμα ναάιαφορώ περισσότερο. Άς με βρίζουν τώρα αυτοί, ως φωνάζουν στο θέλουν. Θάταν ίκανοί να με βρίσουν και στη γιορτή μου οι άπολιτιστοι, οι βάρβαροι. Ποιος τους άκούει!

Μ' έλ' αυτά, ο κυριότερος λόγος πού δέχθηκα, χωρίς καμιά μεταιόδοξία, — άπ ναντίας μάλιστα με την άμφίβολια άν άξιζε, — να γιορτασθώ ή Τριακονταετηρίδα μου, ήταν, όπως τόγραφα και στην 'Εταιρεία, ή έλπίδα να παραδειγματισθούν κάπως και να παρορμηθούν οι νέοι, όσοι έχουν κλίση, να άφοσιωθούν στο Θέατρο. Με τη γιορτή, θα τους δινόταν άφορμή να προσέξουν, να μάθουν ένα Έργο, όχι βέβαια μεγάλο, αλλά μακρινό, συστηματικό, επίμονο, σταθερό, καμωμένο με πίστη και με άφοσίωση δάκκερης ζωής. Θάδλεπαν ακόμα πως τιμάται, άνταμείβεται, ίκανοποιείται άργά ή γρήγορα κι' ένας μικρός, αλλά πιστός κι' άφοσιωμένος εργάτης. Και θα προσαποθώσαν, οι νέοι πού έχουν κλίση, κάτι να κάμουν κι' αυτοί, μικρό ή μεγάλο άδιάφορο, με πάντα καλύτερο άπ' το δικό μας, κατά το νόμο της προόδου, και πάντα με την ίδια έπιμονή στην εργασία. Γιατί τίποτα γενναίο δεν γίνεται άλλοιώς! "Η θα έργαστης ή θα τάρψης. Πάει ο καιρός του έρασιτεχνισμού, της όκνηρίας, της τεμπελιάς και του κλασσικού νεοελληνικού «άπάντου», του μονάκριβου δηλαδή έργου, πού ήταν άλλοτε το καλύτερο πολλών. Τώρα ή Τέχνη είναι έπάγγελμα, εργασία συστηματική, δουλειά. «Κι' ο ποιητής ακόμα δουλεύτης είναι», λέει κάπου ο Ψυχάρης. Τριάντα χρόνια, τριάντα έργα. Δουλειά!

Δυο λόγια ακόμα και για τη δική σας συμμετοχή στη γιορτή. "Ω, μά είναι περιττό να σάς πω πόσο ξεχωριστά με συγκίνησαν οι θερμές κι' ώραιες εύχές σας! Σας εύχαριστώ όλους κι' όλες. Ήταν ένα δώρο πιδ πολύτιμο κι' από το υλικό εκείνο πού θελήσατε να μου κάμπετε με συνεισφορά, — δώρο άύλο αυτό κι' άφθαρτο, πού παντοτινά θα μένη στην άνάμνησή μου!..

Σας άσπάζομαι

ΦΑΙΔΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΑΚΙ

[Μυθιστόρημα του Λοχαγού DANRIT/

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' (Συνέχεια)

Τὸ μικρὸ στράτευμά του δὲ θὰ ἦταν βέβαια ἱκανὸ ν' ἀντισταθῇ στὶς χιλιάδες τῶν πολεμιστῶν τοῦ Σαμορού, ἀφοῦ μάλιστα καὶ τὰ πυρομαχικὰ κόντευαν νὰ ἐξαντληθοῦν κι' ἀπ' τὶς ὀβίδες, ποὺ ὁ Γιῶργος τὶς μεταχειρίστηκε μὲ κά-ποια σπατάλη. δὲν ἔμεναν παρὰ μόνο σαράντα πέντε.

Τέλος, συλλογιζόταν ὅτι ὁ κυβερνήτης τοῦχε συστήσει τὴ μεγαλύτερη φρόνηση καὶ προφύλαξη. Γιατὶ μιὰ ἀποτυχία ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ Νίγηρ θάχε τὸν ἀντίτυπὸ τῆς σ' ὅλο τὸ Σουλτάν, θὰ λιγότευε στὰ μάτια τῶν μαύρων τὴν ἐπιβολὴ τῶν Γάλλων καὶ θὰ χρειάζονταν πολλὸς καιρὸς, γιὰ νὰ ξαναρχίσαι ἡ μεθοδικὴ ἐργασία, ποὺ γίνονταν προσεχτικὰ καὶ φρόνιμα τόσα χρόνια.

— Αὐριο τὴν αὐγὴ, θὰ ξεκινήσουμε, εἶπε, ὅταν τελείωσες τὶς σκέψεις του κι' ἔδωκε τὰ συμπεράσματά του. Θὰ κάνουμε δυὸ βιαστικὲς πορείες, γιὰ ν' ἀπομακρυνθοῦμε κάπως ἀπ' τὸν Σαμορό. Καρδινιάκ, σὰς ἀναθέτω νὰ κἀψετε ὅλο τὸ χωριό, πρὶν κινήσουμε. Πρέπει νὰ μὴ μείνει πέτρα στὴν ἄλλη πέτρα. Ὅ,τι δὲ μπορέσει νὰ καταστρέψει ἡ φωτιά, θὰ τὸ γκρεμίσετε. Χρειάζεται ἓνα παράδειγμα, ποὺ ν' ἀφίσει πικρὲς ἀναμνήσεις σ' ὅλη τὴν περιοχὴ.

Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ δὲν ἐνθουσίασε βέβαια τὸν νεαρὸν ἀνθυπολοχαγὸ καὶ τὸ πρόσωπό του δὲν φανέρωνε καὶ πολὺ μεγάλη προθυμία γιὰ τὴν ἐκτέλεσίν της.

Μὰ ὁ Μπάρκας πρόλαβε καὶ μῆψε στὴ μέση:

— Λοχαγέ μου, εἶπε, ἐγκώ κἀψει καὶ γκρεμίσαι ὅλο χωριό, τείχο, καλὸ-δι ντὲν ἀφίσει! Κάνει χωριὸ ἔτσι!

Κι' εἶδε τὴν παλάμη του, προσθέ-τοντας:

— Ἀρχοντας Λακδάρ σκοτώθηκε. Ἀφίσε γυναῖκες τρεῖς. Γυναῖκες τέ-λουν ἔρθουν μαζί μου Κινέιρα!

Ὁ Γιῶργος ἔσκασε τὰ γέλια.

— Ὡστε σ' ἄφησε ὁλόκληρο χαρῆμι ὁ μακαρίτης; εἶπε. Μὰ δὲ μοῦ λές, Μπάρκα, θαρρῶ πὼς εἶδα στὸ σπῆτι σου τρεῖς γυναῖκες, ποὺ μαγεύουν τὸ κουσκού. Δὲν ἦταν δικές σου;

— Ντικές μου!

— Τότε πόσες θάχεις; Ὁ προφήτης ἐπιτρέπει στοὺς καλοὺς μουσουλμάνους νάχουν πάνω ἀπὸ τέσσερις γυναῖκες;

— Ἐγκὼ καλὸ μουσουλμάνο! φώναξε ὁ Μπάρκας, σὰ νὰ φοβόταν μὴ τὸν κατηγορήσουν σὲ ζητήματα θρησκείας. Καὶ σχεδὸν ἀμέσως πρόσθεσε:

— Μεγάλος Πατισῆχ ἔχει γυναῖ-κες στὸ Σταμπούλ!..

Κι' ἔκανε μιὰ κυκλικὴ χειρονομία, ποὺ φανέρωνε τὸν ἀριθμὸ τῶν γυναι-κῶν ποὺ γεμίζουν τὰ χαρῆμα του Σουλτάνου στὴν Κωνσταντινούπολη.

— Καίταξέ τον ποὺ συγκρίνει τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὸ Σουλτάνο! εἶπε γε-λῶντας ὁ λοχαγὸς Κασσαίν. Μὰ ὅπως κι' ἂν εἶναι, πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πὼς εἶναι πολὺ περιέργη ἡ τύχη αὐτῶν τῶν γυναικῶν ποὺ χτές ἦταν νόμιμες γυναῖκες τοῦ Λακδάρ κι' αὐριο θὰ εἶναι τὸ ἴδιο νόμιμες γυναῖκες τοῦ Μπάρκα.

— Γυναῖκες τέλουν ἔρθουν μαζί μου! εἶπε πάλι ὁ Μπάρκας.

— Τὸ πιστεύουμε, ἀφοῦ μᾶς τὸ λές, ἔκαμε ὁ λοχαγὸς Κασσαίν σκασμένος στὰ γέλια. Μὰ ἄκουσε νὰ σοῦ πῶ, Μπάρκα: θὰ κἀμω ἓνα δῶρο στὶς γυ-ναῖκες σου, καὶ στὶς παλιές καὶ στὶς καινούργιες. Ὅταν ἐρχοῦν σ' αὐτὰ τὰ μέρη, εἶχα σκοπὸ νὰ κάνω συμμα-χίες κι' ὄχι μάχες. Γιατὸ ἔχω πάρει μαζί μου μερικὰ παριζιάνικα εἶδη, ποὺ κάνουν ἐντύπωση στὶς ἀραπίνες. Χάρι-σέ τα λοιπὸν στὶς γυναῖκες σου ἀπὸ μέρους μου. Θὰ τὰ βρεῖς σὲ μιὰ κάσση, ποὺ τὴν ἔχω ἀφίσει στὴν Κινέιρα.

— Τί ντῶρο; ρώτησε ἀπορώντας ὁ μαῦρος.

— Ὅ, ἰδεῖς, δὲ στὸ λέω ἀπὸ πρὶν. Μὰ μὴ σὲ νοιάζει, ἐδὼ τὰ ξέρεις αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ θὰ δειξέις στὶς γυναῖ-κες σου πὼς νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν. Τώρα, πᾶμε νὰ ἡσυχάσουμε μερικὲς ὥρες, γιατί ὅλοι εἴμαστε τσακισμένοι ἀπ' τὸν κόπο.

Τ' ἄλλο πρωτὶ, τ' ἀπόσπασμα, μαζί μ' ὅλους ὅσοι γλύτωσαν ἀπ' τὴν κα-ταστροφὴ τοῦ χωριοῦ, ποὺ ὁ Μπάρκας τοὺς κατέταξε στὸ στρατό του μὲ τὸ δίκαιο τοῦ δυνατότερου, ξεκινούσε καὶ πάλι, καὶ μετὰ τρεῖς μέρες ἔφτανε βράδυ στὴν Κινέιρα.

Ἐνῶ οἱ Εὐρωπαῖοι στρατοπέδευαν γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν, ὁ Μπάρκας, κα-βάλλα στ' ἄλογό του καὶ περιστοιχι-σμένος ἀπ' τοὺς ὑπαρχηγούς του, ἐμ-παινε θριαμβευτικὰ στὴν Κινέιρα, μὲ δαυλοὺς καὶ μὲ βάρβαρα ὄργανα. Ὅλη τὴ νύχτα, ἄντρες καὶ γυναῖκες γιόρ-τασαν καὶ πανηγύρισαν τὴ νίκη τοῦ βασιλιά Ἀμέτ!

Σημειώστε ὅτι τὸ βράδυ ἐκεῖνο, ὁ Μπάρκας δὲν ἔλασε νὰ ζητήσει ἀπ' τὸ λοχαγὸ Κασσαίν τὴν κάσση μὲ τὰ δῶρα ποὺ τοῦχε ὑποσχεθῇ. Αὐὸ μαῦ-ροὶ σήκωσαν τὸ κιβώτιο μὲ τὴν μεγαλύ-τερη εὐλάβεια, σὰν νάχε ἅγια λείψανα, καὶ τὸ πήγαν στὸ «χαρῆμι» τοῦ Μπάρκα.

Τ' ἄλλο πρωτὶ, τὴν ὥρα ποὺ οἱ στρα-τιῶτες ἀκόμα δὲν εἶχαν σηκωθῇ, ἔφτασ' ἓνας ταχυδρόμος μούσκεμα στὸν ἰδρώ-τα: ἐρχόταν ἀπ' τὰ Νότια.

Τὸν ὡδήγησαν στὴ σκηνὴ τοῦ ἀρ-χηγού κι' ἐκεῖ ἔδωσε στὸν Κασσαίν

ἓνα χαρτί, ποὺ μόλις τὸ διάβασε, τινά-χτηκε ἀπάνω.

Ἦταν γραμμένο ἀπ' τὴ Νγιαμινά κι' εἶχε ὑπογραφή: Γκαλλιενί. Ἐγραφε: «Μαθαίνω πὼς βρίσκεστε μὲ τὸ ἀπό-σπασμά σας στὸ Σίγκερι. Ἐχετε ἀπό-λυτὴ πεποίθηση στὸν ταχυδρόμο μου καὶ μὴ χάσετε στιγμὴ, νὰ κἀμετε ὅ,τι σὰς παραγγέλλω, γιατί πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς μου.

» Ἡ κατάσταση εἶναι αὕτη:

» Ὁ Ἀμαδοῦ, ὁ σουλτάνος τοῦ Σε-γκου, ἀφοῦ μᾶς κράτησε κάμποσους μῆνες, μένα καὶ τὸν ὑπολοχαγὸ Βα-λιέρ, μαζί μὲ τοὺς πενήντα πεζοὺς μας, ὑπέγραψε τέλος μιὰ συνθήκη, ποὺ ἐπι-τρέπει στοὺς Γάλλους νὰ ἰδρύνουν πρα-κτορεῖα καὶ νὰ νοήσουν δρόμους στὸ βα-σίλειό του. Ἐξω ἀπ' αὐτό, δέχτηκε τὴ γαλλικὴ προστασία καὶ τὸ διορι-σμὸ Γάλλου ἀρμοστή στὸ Σεγκου καὶ μᾶς παραχώρησε τὸ δικαίωμα νὰ περ-νοῦν τὰ βαπόρια μας στὸν Νίγηρ.

» Ὡστε ἡ ἀποστολὴ μας πέτυχε ὁλό-τελα. Τὰποτέλεσμα αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κρατήσουμε μὲ κάθε θυσία.

» Τώρα λοιπὸν ἔχω τὴν πληροφορία ὅτι ἓνας ἐγγλέζος γιατρός, ποὺ ἔφτασε δῶ, κατόρθωσε νὰ μεταπείσει τὸν Ἀ-μαδοῦ, κι' αὐτὸς τώρα σκοπεύει νὰ μᾶς κρατήσῃ ἐδῶ καὶ νὰ μᾶς πάρει πίσω μὲ τὴ βία τῆς συνθήκης, ὅπου ἔχει βά-λει τὴ σφραγίδα του καὶ τὴν ὑπογρα-φὴ του.

» Μόνο ἡ παρουσία γαλλικοῦ στρα-τοῦ μπορεῖ νὰ τὸν κάνει νὰ σκεφθῇ φρόνιμα.

» Κατ'ἐξοχὴ λοιπὸν ἀμέσως στὸ Μπα-μακκύ, ὅπου ἀργότερα θὰ ἰδρύνουμε σταθμό. Σὲ πέντε μέρες θὰ μ' ἔχετε συναντήσει καὶ τότε θὰ μπορέσουμε νὰ βγοῦμε μαζί στὸ Μπαουλέ, ἀπὸ τὸν δρό-μο, ποὺ μοῦ ἔχουν δειξέι, κι' ὕστερα νὰ φτάσουμε στὸ Μπαντουμπέ, δίχως νὰ ξαναπεράσουμε ἀπ' τὴν Κίτα.

» Μόνο ἔτσι ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ μὴν πᾶνε χαμένον τόσοι καὶ τόσοι κόποι. Βασίζομαι σὲ σὰς καὶ μόνο σὲ σὰς! Λοχαγὸς Γκαλλιενί.»

Ὅταν ὁ Γιῶργος Καρδινιάκ διάβα-σε τὸ χαρτί ποὺ τοῦδωσε ὁ λοχαγὸς του, βαθεῖα λύπη σκέπασε τὴν καρδιά του.

— Ὡστε δὲ θὰ ξαναπεράσουμε ἀπ' τὴν Κίτα; ρώτησε, προσπαθώντας νὰ κάνει τὸν ἀδιάφορο.

Ὁ Κασσαίν εἶδε τὴν κρυφὴ λύπη τοῦ ἀνθυπολοχαγού του, μὰ ἔκανε κι' αὐτὸς πὼς δὲν κατάλαβε. Ἄλλωστε οἱ καινούργιες εἰδήσεις δὲν τοῦ ἐπέτρε-παν νὰ ἐκτελέσει τὴν ἐπιθυμία τοῦ Καρδινιάκ. Ὁ δρόμος τους ἦταν ἀπ' ἄλ-λου κι' ὄχι ἀπ' τὴν Κίτα.

— Τὸ βλέπετε, ἀνθυπολοχαγέ, ὅτι δὲ μπορούμε νὰ κάνουμε ἄλλοιῶς, εἶπε. Ἐτοιμαστήτε τὸ γρηγορότερο. Σημειώ-

στε ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ σὰς βαραίνει ἡ φροντίδα γιὰ τὶς προμήθειες. Συνε-νοηθῆτε μὲ τὸ Μπάρκα, αὐτὸς θὰ σὰς εὐκολύνει. Δὲ θάναί μακριά, γιατί ἀ-κούω ταμπούρα καὶ σφυρίχτρες. Πῶς τοῦ ἀρέσει ἡ φασαρία αὐτοῦ τοῦ ζῦφου! Βρῆτε τον καὶ πῆτε του ὅτι θέλω νὰ τὸν ἰδῶ ἀμέσως.

Δὲ χρειάστηκε νὰ τὸν ζητήσουν μα-κριά, γιατί ὁ φαντασμένος μαῦρος ἐρ-χόταν μὲ φασαρία καὶ θριαμβευτικὴ πομπή, ποὺ ποτὲ δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὴ φανταστῇ οὔτε ἓνας ὀπερეტτογράφος.

Πάνω σ' ἐξῆ γαιδουρία, σκεπασμένα μὲ δέρματα λεοπάρδαλης, ποὺ τὰ κρα-τοῦσαν ἀπ' τὸ χαλινὸ ἀραπάκια ντυ-μένα ὅσο μπορεῖ νάνα ντυμένο ἐν' ἀρα-πάκι στὸν τόπο του, φάνηκαν ἐξῆ ἀρα-πίνες, στολισμένες μὲ τὸν πιὸ ἀστεῖο καὶ παράξενο τρόπο.

Παραδιάζοντας τὴ συνήθεια, ποὺ ἀπα-γορεύει στὶς Μουσουλμανίδες νάχουν ἀσκέπαστο τὸ πρόσωπο, ὅπως ἄλλωστε εἶχε παραδιάσει καὶ τόσες ἄλλες συνή-θειες, ὁ Μπάρκας παρουσίαζε τὶς γυναῖ-κες του, παλιές καὶ καινούργιες, στὸ διοικητὴ τῶν Εὐρωπαίων.

Τότε φανερώθηκε τὸ μυστικὸ ποῦ-κρυβὲς ἡ κάσση τοῦ λοχαγού Κασσαίν.

Οἱ βασιλικὲς γυναῖκες φο-ροῦσαν καπέλλα θεόρατα, σὰν αὐτὰ ποὺ φοροῦσαν πρὶν ἀπὸ πενήντα ἢ ἐξήντα χρό-νία, καπέλλα «καμπριολέ» τυρολέζικα κι' ἄλλα, μὲ με-γάλα φτερά, ἄσπρα καὶ κόκκινα, καὶ κορδέλλες μὲ χτυπητὰ χρώματα. Στὰ πρό-σωπά τους ἦταν ζωγραφι-σμένη τόση χαρὰ κι' ἀγαλ-λαση, ὥστε ἦταν ἀδύνατο πᾶ νὰ μαντέψει κανεὶς ποιὲς ἀπ' αὐτὲς εἶχαν ἀλλάξει κύ-ριο, τώρα καὶ τέσσερις μέρες.

Μὰ πιὸ ἀστεῖες ἀκόμα τὶς ἔκαναν οἱ δαντελλοστόλιστοι κορσέδες, οἱ πολύχρωμες ροῦστες κι' οἱ ἄλικες κάλτσες, ποὺ εἶχαν φορέσει.

Τὸ σύνολο ἦταν ἀστεϊότερο κι' ἀπ' τὸ πιὸ εὐθυμο καρναβάλι.

Ἀκολουθοῦσε μεγάλο πλῆθος ἀπὸ μαῦρους, ποὺ τὰ πρόσωπά τους φανέ-ρωναν τὸ βαθύτερο θαυμασμό, καὶ μπρὸς ἀπ' τὴ συνοδεία τῶν μεγάλων αὐτῶν παιδιῶν, ἐρχόνταν μάγοι, ποὺ ἰψάλλαν ὕμνους στὸ μεγαλόψυχο μο-νάρχῃ, ποὺ στόλισε τὶς γυναῖκες του μὲ τόσα ἀσύγκριτα στολίδια.

Ὅσο γιὰ τὸν Μπάρκα, αὐτὸς κολου-ποῦσε σὲ ὤκεανους εὐτυχίας, κι' ὅταν ἔνοιξε τὸ στόμα του γιὰ νὰ εὐχαριστή-σει τὸ λοχαγὸ, βγήκε μιὰ δυνατὴ μυ-ρωδιά κραιοῦ. Ὁ Κασσαίν κατάλαβε πὼς ὁ σπουδαῖος σύμμαχός του ἦταν μεθυμένος.

Ὅταν ὅμως τοῦ εἶπε πὼς ἔπρεπε τὴν ἴδια μέρα ν' ἀφίσουν τὴν Κινέιρα καὶ ν' ἀρχίσουν βιαστικὴ πορεία πρὸς τὸ Μπαμπακού, ἡ ἔδωκε αὐτὴ ξεμέ-θυσε τὸ Μπάρκα, σὰ νάταν ψυχρολου-σία.

— Φύγει ὅλοι, ἀφίσει Μπάρκα μο-ναχό; εἶπε.

— Δὲν μπορούμε νὰ κάνουμε ἄλ-λοιῶς.

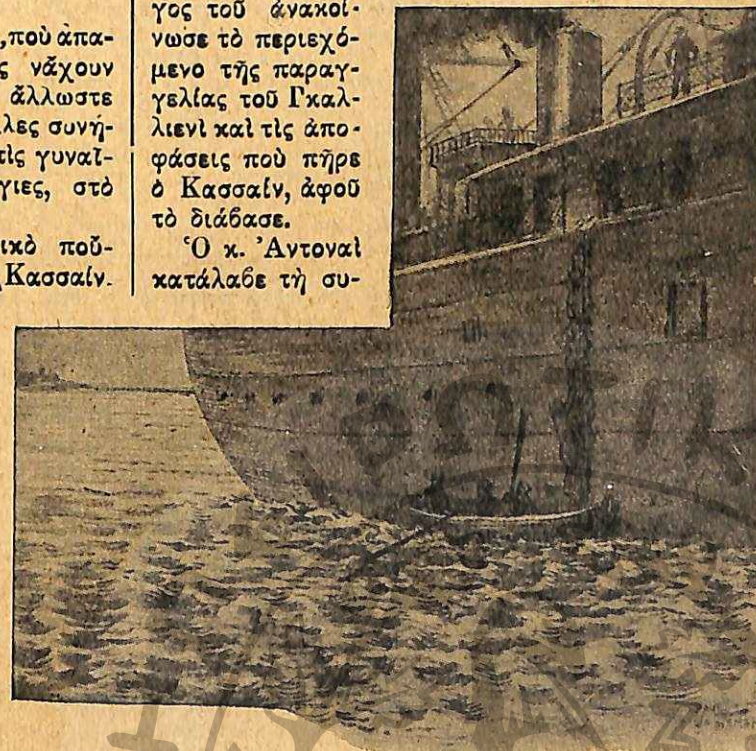
— Ἐρτεῖ Σαμορό, κόψει κεφάλι Μπάρκα.

Κι' ἔκαμε πάλι τὴν τραγικὴ χειρο-νομία ποὺ εἰκόνιζε ἓνα μαχαίρι νὰ τοῦ κόβει τὸ λαιμό.

Ὁ Κασσαίν δὲν ἀπάντησε τίποτα.

Στὸ μεταξὺ ἦρθε ὁ κ. Ἀντοναί, ποῦχε ἀκούσει τὴ φασαρία τοῦ Μπάρ-κα, κι' ὁ Γιῶρ-γος τοῦ ἀνακοί-νωσε τὸ περιεχό-μενο τῆς παραγ-γελίας τοῦ Γκαλ-λιενί καὶ τὶς ἀπο-φάσεις ποὺ πήρε ὁ Κασσαίν, ἀφοῦ τὸ διάβασε.

Ὁ κ. Ἀντοναί κατάλαβε τὴ συ-

«Ὁ Γιῶργος Καρδινιάκ ἔφυγε ἀπὸ τὴ Σαγγαῖη γιὰ νὰ μὴν ξαναγορίστῃ πᾶ...»

γκίνηση ποὺ χρωμάτιζε τὰ λόγια τοῦ νέου ἀξιωματικοῦ, μὰ δὲν εἶπε τίποτα. Ὁ Καρδινιάκ πάλι, μ' ὅλο ποὺ ὁ κ. Ἀντοναί τοῦχε ἀνοίξει τὴν καρδιά του, δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ τοῦ φανε-ρώσει τὶς μυστικὲς σκέψεις ποὺ ἐθέρ-μαιναν τὴν καρδιά του, στὴν ἀνάμνηση τῆς ἀξιογάπητης κόρης ποὺ τὴν εἶχε ἀφίσει ἐπικίνδυνα ἄρρωστη στὴν Κίτα. Ὁ γέρος φίλος του μάντευε βέβαια, μὲ τὴν πείρα του καὶ τὴν ἐξυπνάδα του, ὅλα ὅσα γίνονταν μέσθ στὴν εὐαί-σθητη καρδιά τοῦ νεαροῦ ἀνθυπολο-χαγού, μὰ ἀπὸ λεπτότητα, κρατοῦσε κι' αὐτὸς τὴν ἴδια στάση καὶ δὲν τοῦ-δειχνε τίποτα.

Γιὰ τὴν ὥρα ὅμως, τὸν ἀπασχολοῦσ' ἓνα καινούργιο πρόβλημα, ποὺ πρόβαλ-λε μέσ' ἀπ' τὴ νέα κατάσταση: πὼς

θὰ κατόρθωνε αὐτὸς κι' ὁ κ. Ραμπλό, μόνοι, δίχως τὴν ἀσφάλεια τῆς στρα-τιωτικῆς συνοδείας, νὰ περάσουν ἀπ' τὶς ἀφρικανικὲς ἐρημιές, γιὰ νὰ φτά-σουν στὴν Κίτα;

Τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη, ὁ Μπάρκας εἶχε ἀνακοινώσει στὶς γυναῖκες του καὶ στὴν ἀκολουθία του τὸ φοβερὸ νέο καὶ τότε ἐγίνε σωστὸ πανδαιμόνιο ἀπὸ κλάμματα καὶ ξεφωνητά. Ἐκλαιγαν καὶ φώναζαν ὅλοι μαζί γιὰ τὴ μεγάλη συμφορά, κι' ὁ Μπάρκας, λησμονώντας τὴ βασιλικὴ του ἀξιοπρέπεια, ἠρνοῦσε κι' αὐτὸς μαζί μὲ τὶς γυναῖκες του καὶ τοὺς ὑπασπιστές του, κι' ἀνάμεσα ἀπ' τὶς φωνές του, ξεχώριζε κάθε τόσο ἡ ἀπελπισμένη φράση:

— Σαμορό κόψει κεφάλι! Σαμορό κόψει κεφάλι!

Καὶ ὁὸς τοῦ κλάμματα, ὁὸς τοῦ φωνές!

Τέλος, ὁ λοχαγὸς Κασ-σαίν, κατὰφερε μὲ πολὺ κό-πο νὰ τοὺς κάνει νὰ πάψουν κι' ὅταν ἐγίνε σχετικὴ ἡσυ-χία, πολέμησε νὰ βάλει στὸ κεφάλι τοῦ Μπάρκα ὅτι τὸ ἀληθινὸ του συμφέρον ἦταν νὰ φύγει ἀμέσως ἀπ' τὴν Κινέιρα, νὰ περάσει τὸ Νί-γηρ καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ὀρι-στικὴ προστασία τῆς Γαλ-λικῆς διοίκησης.

Μὰ ὁ μαῦρος οὔτε νὰ τὰ-κούσει δὲν ἤθελε: νάφίσει τὴν «πρωτεύουσά» του, ποὺ τοῦ τὴν εἶχαν χτίσει σκλά-δοι, τὶς μπαναῖες του, ποὺ ἦταν τόσο γόνιμες, νάφίσει τὸ ὠραῖο τοῦ βασιλείου, ποὺ τὸ φθονοῦσαν ὅλοι οἱ γείτο-νές του, — ἔ, ἦταν πολὺ σκληρὸ χτύπημα γιὰ τὸν Μπάρκα! Πρῶτα-πρῶτα ἔ-χανε τὰ πλοῦτή του, κι' ὅ-στερα ἡ ἀναχώρησή του αὐ-τὴ θὰ τὸν ἐξευτέλιζε καὶ θὰ

τὸν ταπεινώνει στὰ μάτια τῶν φίλων του καὶ τῶν ἐχθρῶν του.

Μὰ τότε μῆψε στὴ μέση ὁ κ. Ἀν-τοναί.

— Ἀκού νὰ σοῦ πῶ, Μπάρκα, τοῦ εἶπε. Σὲ σένα τὸ χρωστοῦμε ποὺ βρή-καμε καὶ λευτερώσαμε τὸν κ. Ραμπλό. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ χάσης τὸ βασίλειο σου, δίχως καμμιὰν ἀποζημίωση Ἐγώ, ὅταν ξεκινήσαμε, πήρα μαζί μου ἓνα ποσό, ποὺ πρόβλεπα ὅτι θὰ τὸ χρησι-μοποιούσαμε γιὰ λύτρα τοῦ κ. Ραμπλό. Ἡ δική σου ἢ βοήθεια τοῦδωσε τὴν ἐλευθερίαν δίχως νὰ πληρώσουμε λύτρα. Ἄρα τὰ χρήματα αὐτὰ σοῦ ἀνήκουν. Εἶναι τριάντα χιλιάδες φράγκα. Θὰ τὰ βρεῖς στὴ σκηνή μου. Μπορεῖς νὰ τὰ πάρεις, γιατί εἶναι δικὰ σου.

(Ἀκολουθεῖ) ΜΙΚ. Α. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

